
МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ

УДК 339.9 :339.137.2]:338.43(477) DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2020\(111\)05](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2020(111)05)

МЕЛЬНИК Тетяна

E-mail: t.melnyk@knute.edu.ua
ORCID: 0000-0002-3839-6018

ТУНІЦЬКА Юлія

E-mail: juliar_2006@ukr.net
ORCID: 0000-0002-8501-1299

д. е. н., завідувач кафедри міжнародного менеджменту Київського національного торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

к. е. н., незалежний дослідник

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АПК УКРАЇНИ

Досліджено механізм інституційного забезпечення міжнародної конкурентоспроможності АПК України. Встановлено, що безпосередній вплив на її формування за посередництвом державних органів виконавчої влади здійснюють відповідні галузеві міжнародні організації, членом яких є Україна, та організації, що функціонують у сфері регулювання зовнішньої торгівлі, фінансів, захисту довкілля, національної безпеки та трудових ресурсів. Визначено функції та принципи їх функціонування, сучасні тенденції взаємодії з АПК України та переваги від такого співробітництва для вітчизняних виробників сільськогосподарської та харчової продукції.

Ключові слова: міжнародна конкурентоспроможність, АПК України, сільське господарство, харчова промисловість, міжнародні організації, коронавірусна інфекція COVID-19.

Мельник Т., Туницкая Ю. Институционное обеспечение международной конкурентоспособности АПК Украины. Исследован механизм институционного обеспечения международной конкурентоспособности АПК Украины. Установлено, что непосредственное влияние на ее формирование посредством государственных органов исполнительной власти осуществляют соответствующие отраслевые международные организации, членом которых является Украина, и организации, функционирующие в сфере регулирования внешней торговли, финансов, защиты окружающей среды, национальной безопасности и трудовых ресурсов. Определены функции и принципы их функционирования, современные тенденции взаимодействия с АПК Украины и преимущества от такого сотрудничества для отечественных производителей сельскохозяйственной и пищевой продукции.

Ключевые слова: международная конкурентоспособность, АПК Украины, сельское хозяйство, пищевая промышленность, международные организации, коронавирусная инфекция COVID-19.

© Мельник Т., Туницкая Ю., 2020

Постановка проблеми. Попри значне падіння ВВП України та зниження рівня доходів громадян унаслідок анексії АПК, військових дій на Сході країни та знищення суттєвої частини промислового потенціалу, провідні ланки АПК України (сільське господарство (с/г) та харчова промисловість) зазнали мінімальних збитків і посіли провідні позиції в економіці країни. У зазначених галузях зайнято 18 % працездатного населення України. З 2013 р. валовий обсяг вітчизняного с/г виробництва становить 18–19 % ВВП країни і за деякими товарними позиціями перевищує потреби внутрішнього ринку, що сприяє нарощуванню обсягів експорту. За 2014–2018 рр. частка с/г продукції у загальній структурі експорту зросла до 39 % [1].

Потужний природо-ресурсний потенціал сільського господарства, перевірені часом традиції виробництва – запорука розвитку вітчизняної харчової промисловості та зміцнення позицій на світовому ринку, обсяг якого перевищує 10 трлн дол. США. Їх подальший розвиток – умова перетворення України на надійного постачальника конкурентоспроможної за ціною та якістю продукції АПК на міжнародний ринок з трансформацією у визначальний фактор економічного зростання та підвищення рівня доходів населення.

Однак відсутність якісних змін у структурі зовнішньої торгівлі АПК свідчить про переважання частки експорту продукції з мінімальною доданою вартістю – сировини та продукції первинної обробки. За відсутності налагодженої ефективної співпраці між малими та середніми підприємствами лідерами зовнішньої торгівлі є великі компанії. Недостатній рівень державної підтримки компенсується залученням іноземних фінансових інвестицій, проте їх обсяг потрібно нарощувати.

Розв'язання існуючих проблем та підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності АПК України можливе за умов поглиблення та підвищення ефективності співробітництва з міжнародними організаціями (МО) – одного з пріоритетних напрямів формування стратегії розвитку зовнішньополітичної діяльності за умов подолання кризових явищ. Ці впливові суб'єкти сучасної глобальної економіки нагромаджують фінансовий, виробничий, науковий та технологічний потенціали, що відбивається на економічному розвитку країн світу, світовій фінансовій системі, міжнародній торгівлі та інноваційних процесах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретико-методологічних аспектів та проблем сучасного розвитку міжнародних організацій присвячено праці вітчизняних та іноземних науковців. Зокрема, у працях І. Балуті [2] та Л. Ринейської [3] проаналізовано роль міжнародних організацій у світовому процесі глобалізації та формуванні міжнародних стратегій економічного розвитку. І. Сазонець досліджував роль неурядових організацій у системі регулювання міжнародних економічних відносин [4], К. Хомайко – співробітництво органів публічної влади з МО [5], Є. Горбатюк – діяльність міжна-

родних міжурядових організацій глобального типу у системі забезпечення соціогуманітарної безпеки [6], Є. Годованик та М. Покатович [7] – посилення ролі МО у протидії актам агресії та напрями їх реформування. Питанням співпраці з МО присвячено праці Ю. Дереваль [8]. Р. Замковим досліджено співробітництво України з міжнародною організацією зі стандартизації [9]. Наслідки впливу на національну економіку співпраці з фінансовими міжнародними організаціями вивчали К. Клименко та М. Савостьяненко, М. Колосова, Г. Терещенко [10–12] та ін.

Картина сучасних міжнародних відносин, що стрімко змінюється, дає вагомий привід для детального аналізу процесів, що відбуваються у сфері багатостороннього співробітництва України з МО у сфері АПК.

Метою статті є дослідження механізму інституційного забезпечення міжнародної конкурентоспроможності АПК України, зокрема визначення міжнародних організацій, членом яких є наша держава, що впливають на розвиток сільського господарства й харчової промисловості, виявлення напрямків, проблем та переваг від співробітництва з ними для вітчизняного виробника.

Матеріали та методи. Використано наукові публікації вітчизняних учених щодо проблем співробітництва з міжнародними організаціями, нормативно-правові акти України, статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, НБУ, Світового банку, МВФ, МО у сферах АПК, зовнішньої торгівлі, фінансів, захисту довкілля, національної безпеки та трудових ресурсів. Застосовано методи систематизації, аналізу та синтезу під час обґрунтування механізму інституційного забезпечення міжнародної конкурентоспроможності АПК України.

Результати дослідження. Реалізація напрямів стратегічного розвитку АПК відбувається одночасно з поглибленням співпраці з МО у сфері сільського, лісового та рибного господарств. На формування та підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності продукції АПК України за посередництвом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (МРЕТСГУ) безпосередньо впливають галузеві МО, членом яких є наша держава, зокрема Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО); Міжнародний союз з охорони нових сортів рослин (UPOV); Міжнародна асоціація з контролю за якістю насіння (ISTA); Міжнародна рада по зерну (MPZ) та ін. (табл. 1). Інші центральні органи виконавчої влади за координації Кабінету Міністрів України через МРЕТСГУ співпрацюють з МО в сфері своєї компетенції. Проте не варто недооцінювати й відповідний вплив на досліджувані галузі міжнародних організацій, що функціонують у сфері регулювання зовнішньої торгівлі, фінансів, захисту довкілля, національної безпеки та трудових ресурсів (табл.2). Зазначені суб'єкти у процесі своєї діяльності тісно взаємодіють між собою й утворюють інституційний механізм забезпечення міжнародної конкурентоспроможності АПК України (рис. 1).

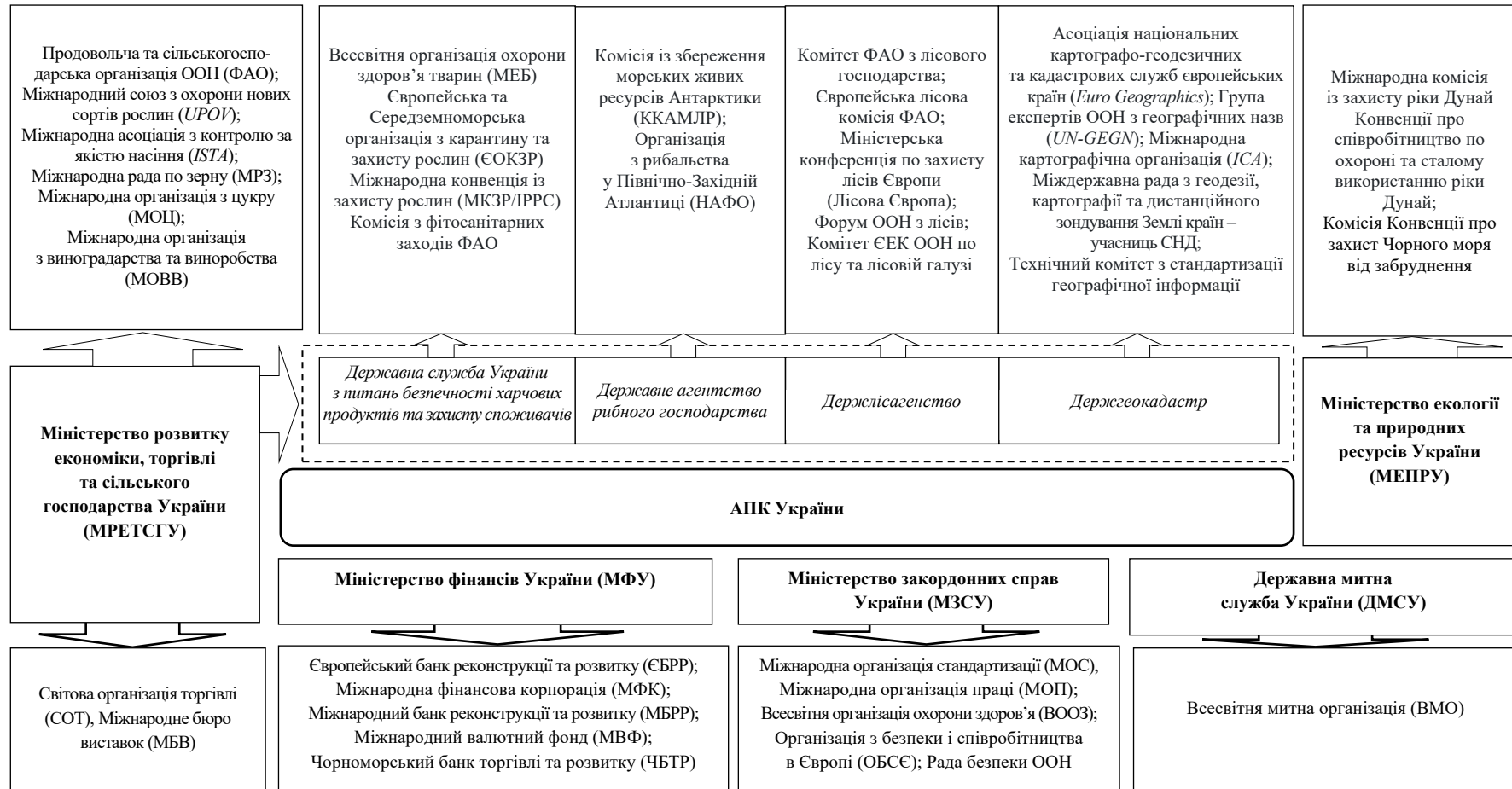

Рис. 1. Інституційний механізм забезпечення міжнародної конкурентоспроможності АПК України

Джерело: складено авторами за [2–14].

Таблиця 1

Особливості членства України в міжнародних організаціях у сфері АПК у 2019 р.

Організація (дата набуття членства)	Статус членства /Характер ФЗ*	Джерело здійснення видатків, пов'язаних з виконанням ФЗ	Виконання ФЗ		Центральний орган виконавчої влади, відпо- відальний за виконання ФЗ
			валюта	обсяг на 2019 р./ обсяг невиконаних у попередні роки	
Європейська та середземноморська організація з карантину та захисту рослин (ЄОКЗР) (27.01.1994)	ПЧ**/ Сплата щорічного членського внеску	Спеціальний фонд Державного бюджету України	Євро	84 540.00/ Немає	Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів
Всесвітня організація охорони здоров'я тварин (МЕБ) (11.07.1994)		Загальний фонд Державного бюджету України, КПКВ 2809020		168 200.00 (сплачено)/ Немає	
Міжнародна асоціація з контролю за якістю насіння (ICTA) (28.04.2000 – асоційований член, 23.12.2009 – повноправний член)		Спеціальний фонд Державного бюджету України	ШФ***	6 438.00/ Немає	МРЕТСГУ
Міжнародна організація з виноградарства та виноробства (МОВВ) (09.10.1996)	Статус спостерігача втрачено у зв'язку із заборгованістю / Сплата щорічного членського внеску	Власні кошти підприємств виноробної галузі	Євро	Нараховуватиметься після поновлення статусу спостерігача/29 480.00	
Міжнародна організація з цукру (МОЦ) (22.10.1994)	Членство призупинено у зв'язку із заборгованістю/ Сплата щорічного членського внеску	Немає, пропонується Державний бюджет	Фунт стерлінгів	Нараховуватиметься після поновлення членства/ 72 106.00	
Міжнародна рада по зерну (МРЗ) (01.06.1998)	Повноправний член /Сплата щорічного членського внеску	Спеціальний фонд Державного бюджету України, КПКВ 2807010		52 647.00/ 297 909.00	
Міжнародний союз з охорони нових сортів рослин (UPOV) (03.11.1995 р.)		Спеціальний фонд Державного бюджету України	ШФ	10 728,00/64 368.00	
Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО) (29.11.2003)		Загальний фонд Державного бюджету України, КПКВ 2801010	Євро, долар США	193 857.85 євро та 278 820.49 дол. США/ Немає	
Комісія Конвенції про захист Чорного моря від забруднення (04.02.1994 (приєднання України); 14.04.1994 (дата набрання чинності для України))		Загальний фонд Державного бюджету, КПКВ 2401270	Долар США	60 000.00 (орієнтовна сума)/ Немає	МЕРПУ
Міжнародна комісія по захисту ріки Дунай Конвенції про співробітництво по охороні та сталому використанню ріки Дунай (13.03.2003)	Член Комісії / Сплата щорічного внеску, витрати на забезпечення роботи Секретаріату	Загальний фонд Державного бюджету України, КПКВ 2401270	Євро	54 394.00 (орієнтовна сума)/ Немає	
Комісія по збереженню морських живих ресурсів Антарктики (ККАМЛР) (22.05.1994)	Повноправний член /Сплата щорічного членського внеску	Загальний фонд Державного бюджету, КПКВ 2804090	Австралійський долар	135 138.00/ Немає	Державне агентство рибного господарства України
Організація з рибальства в північно-західній частині Атлантичного океану (НАФО) (08.07.1999)		Загальний фонд Державного бюджету України, КПКВ 2804090	Канадський долар	60 417.00/43 999.62	

* ФЗ – фінансові зобов'язання перед міжнародною організацією. ** ПЧ – повноправний член. *** ШФ – швейцарський франк.

Джерело: складено авторами за [13; 14].

Таблиця 2

Особливості членства України в інших МО, які впливають на розвиток АПК у 2019 р.

Організація (дата набуття членства)	Статус членства /Характер ФЗ*	Джерело здійснення видатків, пов'язаних з виконанням ФЗ	Виконання ФЗ		Центральний орган виконавчої влади, відповідальний за виконання ФЗ
			валюта	виконано на час подання інформації / обсяг невиконаних у попередні роки	
<i>Зовнішня торгівля</i>					
Світова організація торгівлі (СОТ) (16.05.2008)	ПЧ / Сплата щорічного членського внеску	Загальний фонд Державного бюджету України (ЗФДБУ), КПКВК 1201020	ШФ***	627 555.00 / Немає	МРЕТСГУ
Всесвітня митна організація (ВМО) (10.11.1992)		ЗФДБУ, КПКВК 3301010	Євро	24 606.33 (сплачено) / Немає	ДМСУ
Чорноморський банк торгівлі та розвитку (ЧБТР) (17.06.1997)	ПЧ / Сплата членського внеску до статутного капіталу ЧБТР	ЗФДБУ, КПКВК 3501140		Не нараховано / Немає	МФУ
Міжнародне бюро виставок (МБВ) (30.04.1960)	ПЧ / Сплата щорічного членського внеску	ЗФДБУ, КПКВК 1201030	ШФ	12 000.00 (сплачено) / Немає	МРЕТСГУ
Міжнародна організація стандартизації (МОС) (01.01.1993)		ЗФДБУ, КПКВК 1401020		63 752.00 (сплачено) / Немає	МЗСУ
<i>Трудові ресурси</i>					
Міжнародна організація праці (МОП) (30.04.1954)	ПЧ / Сплата щорічного членського внеску	ЗФДБУ, КПКВК 1401020	ШФ	381 108.00/ 949 415.00 (сплачується згідно з узгодженням з МОП графіком)	МЗСУ
<i>Національна безпека</i>					
Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) (1948) (членство поновлено у 1992)	ПЧ / Сплата щорічного членського внеску, погашення заборгованості	ЗФДБУ, КПКВК 1401020	Дол. США, ШФ	246 395.00 дол. США та 245 410.00 ШФ(сплачено)/ 16 038 724 дол. США	МЗСУ
Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) (30.12.1992)	ПЧ / Сплата щорічного членського внеску	ЗФДБУ, КПКВК 1401020	Євро; Суд – ШФ	Зведений бюджет - 559 725.94 (сплачено); бюджет спец. місії – 107 048.70 (сплачено); суд – 1 000.00 / –	
<i>Фінансові ресурси</i>					
Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) (14.07.1992)	ПЧ/ –	ЗФДБУ	–	Внесок не нараховується / Немає	МФУ
Міжнародна фінансова корпорація (МФК) (18.10.1993)		ЗФДБУ, КПКВК 3501140	Дол. США		
Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) (03.09.1992)		ЗФДБУ, КПКВК 3501140	Нац. валюта	Немає /Вексель на суму 843 408.6 тис. грн	
Міжнародний валютний фонд (МВФ) (03.09.1992)	ПЧ / Сума виплат відсотків за програмою «Стенд-бай» та «EFF», перерозподіл СПЗ (Мінфін, НБУ); сплата комісії (НБУ)	Державний бюджет України, КПКВК 3511350, кошти НБУ	Нац. валюта, СПЗ	1 410 474 360 СПЗ (дані НБУ)/Немає	МФУ, НБУ

* ФЗ – фінансові зобов'язання перед міжнародною організацією. ** ПЧ – повноправний член. *** ШФ – швейцарський франк.
Джерело: складено авторами за даними [14].

Україна як член ФАО бере участь у вирішенні продовольчих, соціальних та екологічних проблем. У країні реалізується 14 проєктів технічної допомоги (4 з них – спільно з ЄБРР), у т. ч. щодо розвитку сільського господарства та сільських територій; вдосконалення системи якості й безпечності харчової і сільськогосподарської продукції та гуртових ринків, експорту продукції садівництва, консолідації земель, посилення можливостей національної фітосанітарної системи та гуманітарні проєкти ФАО в східних регіонах України [15].

Відповідно до Стратегії сільського господарства та населення на 2016–2020 рр. [16] за підтримки ФАО: прийнято відповідні нормативно-правові документи у галузі рибного господарства; розроблено та завантажено донорську матрицю з питань сільського господарства та розвитку сільських територій; здійснено техніко-економічне обґрунтування цільової підтримки системи продовольчої безпеки; поширено інформацію про засади здорового харчування школярів; ґрунтовно досліджено сектори рибного господарства та аквакультури, розроблено матрицю донорів у цій сфері; оцінено втрати харчових продуктів і відходів за цільовим призначенням, здійснених рибогосподарськими підсекторами та ін. Потрібно враховувати, що вітчизняне рослинництво та виробництво продовольства – найвразливіші до змін клімату галузі економіки України, які зазнають негативного впливу екстремальних денних температур (понад 30°C) і підвищеної концентрації CO₂, що прискорює поширення інвазійних видів бур'янів.

Рамкова програма співробітництва з ФАО на 2020–2022 рр., гармонізована з програмою в рамках партнерства ООН та України, включає те тільки питання розвитку тваринництва та сільської місцевості, але й зміни клімату. Узгоджена з ФАО Стратегія адаптації до зміни клімату сільського, лісового та рибного господарств України до 2030 р. передбачає розроблення та впровадження технологій та адаптивних заходів для зміцнення продовольчої безпеки і конкурентоспроможності аграрного сектору України. Доведено, що впровадження системи агротехнічних адаптивних заходів здатне підвищити урожайність у середньому на 15–18 % порівняно з поточним рівнем врожайності [17].

Одним з чинників міжнародної конкурентоспроможності продукції АПК на ринках розвинених країн, зокрема ЄС, Північної Америки та Австралії, є мінімальний вплив від виробництва і транспортування на навколишнє середовище та клімат. Серед найважливіших контрольних показників – обсяги викиду вуглецю, розрахунок та аналіз яких має бути вказаним у маркуванні. За таких умов дотримуватися відповідних світових стандартів простіше для невеликих виробників. На глобальному рівні фінансування таких заходів здійснюється за допомогою Адаптаційного фонду та Зеленого кліматичного фонду, створених відповідно до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (РКЗК) ООН та за підтримки програм міжнародних банків розвитку та інших міжнародних фінансових установ. Роз-

роблення і перегляд кліматичних політик також є одним з важливих напрямів, що фінансується Глобальним екологічним фондом [18].

Головними партнерами України у сфері охорони довкілля є СБ, МБРР, ЄБРР, ЄІБ, Північний інвестиційний банк (ПІБ), Субнаціональні фінанси від Міжнародної фінансової корпорації (МФК), Північна екологічна фінансова корпорація (НЕФКО), Глобальний екологічний фонд (ГЕФ), Східноєвропейське партнерство в сфері енергоефективності та екології (*E5P*), Шведське міжнародне агентство з розвитку співробітництва (*SIDA*), Фінансова програма *Demo UkrainaDH*, Німецьке товариство міжнародного співробітництва (*GIZ*), Фонд Чарльза Стюарта Мотта, Фонд імені Генріха Белля [10]. Україна – член Міжнародної комісії із захисту ріки Дунай Конвенції про співробітництво по охороні та сталому використанню ріки Дунай, а також Комісії Конвенції про захист Чорного моря від забруднення.

Основними перешкодами щодо використання можливостей такої співпраці є недостатній рівень мотивації до інтенсифікації природоохоронної й екологічної діяльності на рівні місцевих громад і недоліки відповідного вітчизняного законодавства, відсутність комплексної програми покращання екологічних показників.

Профільними для аграрної та харчової продукції є саме стандарти ФАО (Кодекс Аліментаріус), але для визнання на міжнародних ринках виробництво харчової продукції має відповідати стандартам Міжнародної організації стандартизації (*ISO*) щодо системи організації, управління, управління якістю на підприємстві, стандартів щодо збереження довкілля та здоров'я людини, пакування і доставки готової продукції, множини стандартів щодо аграрного виробництва та харчової промисловості.

Україна є повноправним членом *ISO* – незалежної неурядової МО, до якої залучені 165 національних органів зі стандартизації та яка працює з понад 700 міжнародними, регіональними та національними організаціями, у т. ч. СОТ, спеціалізованими установами ООН, які займаються технічним узгодженням або надають технічну підтримку, а також з Економічною і соціальною радою ООН (*ECOSOS*) [9]. Україна бере участь у розробленні стандартів цієї МО, стратегічних напрямів розвитку, прийнятті рішень політичного та технічного характеру. Сертифікацію за стандартами *ISO* здійснюють органи з оцінки відповідності, які отримали відповідну акредитацію. Протягом 2016–2020 рр. співпраця відбувалась за напрямом «Розробка високоякісних стандартів через глобальне членство *ISO*».

Сфери виробництва аграрної та харчової продукції стосуються стандартів низки міжнародних організацій: Організації стандартизації Європейської економічної комісії ООН (ЄЕК ООН), у складі якої працює Робоча панель з регуляторної співпраці і політики стандартизації та Робоча панель зі стандартів та рекомендацій для сільськогосподарської продукції; Міжнародної організації з економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), яка встановила низку стандартів

на сільгосппродукцію, а також у сфері насінництва, лісництва та тестування тракторів. Крім того, виробник має враховувати ще й систему контролю якості в торговельних мережах [19].

Україна є повноправним членом міжурядової організації Міжнародний союз з охорони нових сортів рослин (*UPOV – «Union Internationale pour la Protection des Obtentions Vegetales»*), мета якої – забезпечити визнання державами-членами досягнень селекціонерів нових сортів рослин шляхом надання їм виключного права власності. Відтак, вітчизняні селекціонери мають змогу обмінюватись досвідом з іншими державами-членами цієї МО, що стимулює розвиток світової селекційної роботи [20].

Важливе значення має ратифікація Верховною Радою України Конституції Міжнародної асоціації з контролю за якістю насіння (*ISTA – від англ. Association Internationale D'essais de Semences Internationale Vereinigung fur Saatgutpriifung*) у 2010 р. та акредитація лабораторії в *ISTA*. Відтоді Україна має право видавати міжнародні сертифікати на партію насіння, які засвідчують посівні та сортові якості насіннєвого матеріалу, що сприяло географічній диверсифікації експорту насіння [21].

Україна має поновити членство в Міжнародній організації з цукру (МОЦ) (*ISO – від англ. International Sugar Organization*) після виконання фінансових зобов'язань перед нею в обсягу 72 106 фунтів стерлінгів [22]. МОЦ сприяє: збільшенню обсягів виручки від експорту країн, що розвиваються; встановленню рівня цін, вигідних для виробників і виправданих для споживачів; нарощуванню обсягів споживання цукру; встановленню рівноваги між пропозицією цукру і попитом на нього тощо. Очевидним є позитивний вплив на розробку політики щодо цукру і показники економіки країни: доступ до достовірної аналітичної інформації про ринок; можливість участі у дискусії на міжурядовому рівні на тему формування торговельної політики цукром і пов'язані з цим питання; доступ до ноу-хау і досвіду інших країн у сфері реструктуризації цукрової економіки; доступ до фінансових ресурсів Загального фонду для сировинних товарів.

Організація міжурядового рівня Міжнародна рада із зерна (МРЗ) (*IGC – від англ. International Grains Council*) сприяє просуванню зернової галузі та контролює виконання Конвенції з торгівлі зерном та співпраці держав з торгівлі зерном; стимулює стабільний розвиток АПК, розширення ринків збуту зернової продукції; підтримує продовольчу безпеку на світовому рівні; відслідковує зміни у політичній стратегії країн у зерновому секторі, її вплив на ринок; планує та розробляє комплекс заходів з вирішення проблем в аграрній галузі, пов'язаних з виробництвом і збутом зернових; публікує інформаційні дані щодо всього зернового сектору.

Очікується поновлення членства України у Міжнародній організації з виноградарства та виноробства (МОВВ) [23], що сприятиме підвищенню якості та безпеки продуктів виноробства, захисту вино-

робної галузі країни від недобросовісної конкуренції, розробленню відповідних нормативних документів.

Через прискорену інтеграцію країн актуальним є захист інтересів їх населення, врегулювання проблем соціально-трудових відносин у галузі АПК, що стає можливим за умов співробітництва України з Міжнародною організацією праці (МОП). Протягом 2020–2022 рр. у нашій державі реалізовуватиметься спільний проєкт МОП та Представництва ЄС «На шляху до безпечної, здорової та задекларованої праці в Україні» [24].

Підвищення рівня конкурентоспроможності національного виробника залежить від ефективності функціонування валютної системи країни, доступу до необхідних фінансових ресурсів, що стає можливим за умов плідної співпраці з міжнародними фінансовими організаціями (МФО). До того ж потребує вирішення проблема погашення зовнішньої заборгованості України перед МФО (рис. 2) та забезпечення стабільності валютно-курсової політики України.

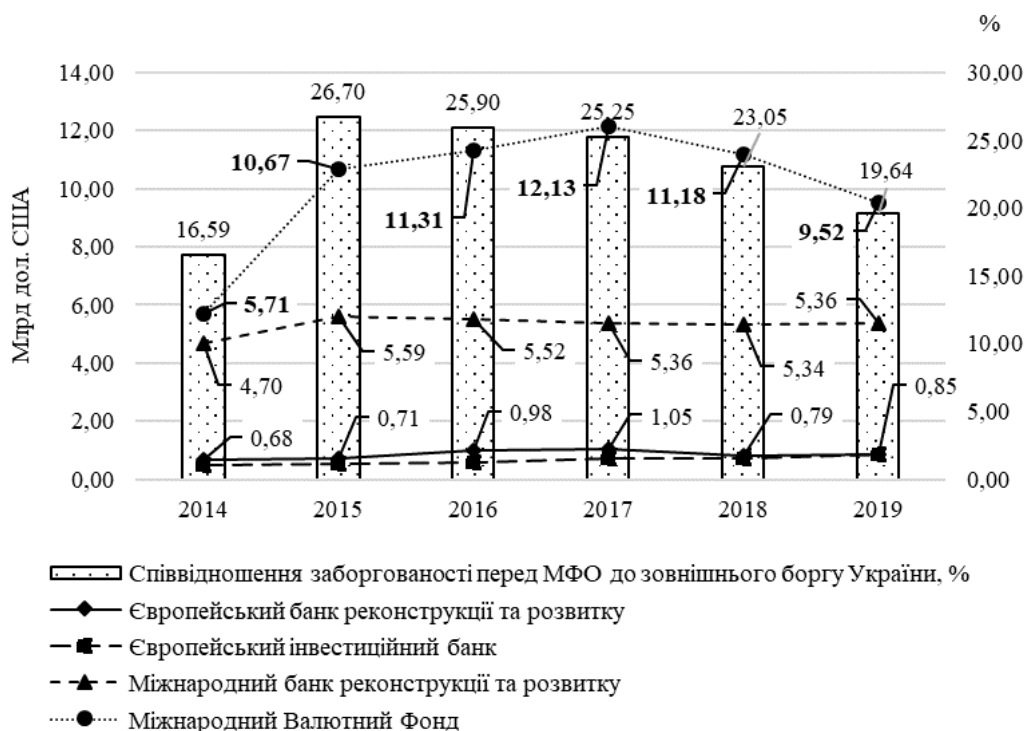

Рис. 2. Заборгованість України перед МФО у 2014–2019 рр.

Джерело: складено авторами за [25].

З початку співпраці України з МФО, особливо з МВФ, посилюються лібералізаційні напрями курсової політики НБУ, що разом із низьким інституціональним рівнем розвитку грошово-валютної системи, посиленням зовнішньополітичних ризиків, зовнішньоторговельного дисбалансу України спричинили суттєву девальвацію національної валюти у 2013–2019 рр. (рис. 3).

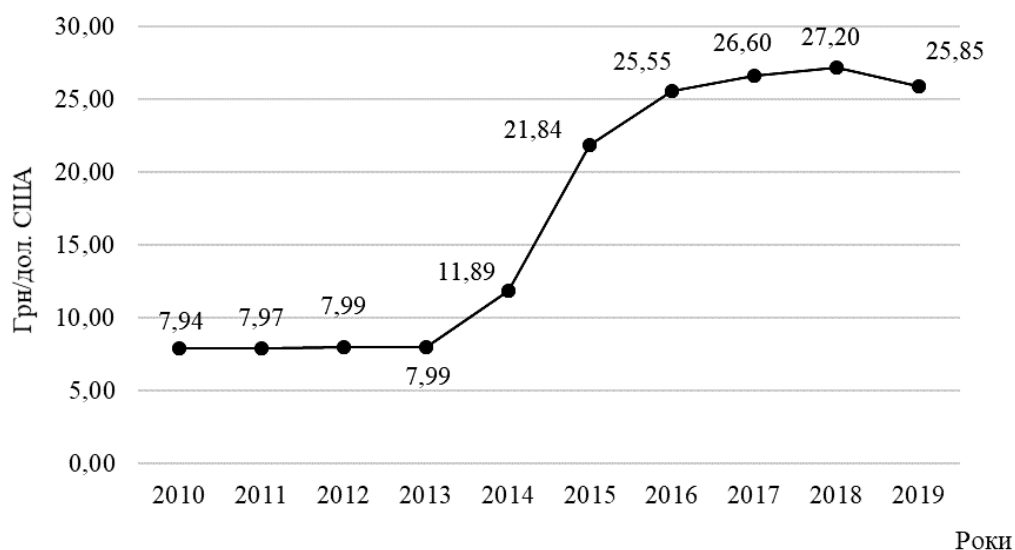

Рис. 3. Номінальний обмінний курс у 2010–2019 рр.

Джерело: складено авторами за [26].

Загалом упродовж членства в МВФ (з 1992 р.) Україна отримала 22 410,76 млн СПЗ (32 900 млн дол. США) [27], які спрямовано на стабілізацію фінансової системи України та проведення реформ на шляху до сталого економічного розвитку. Затверджено нову 18-місячну програму МВФ, яка сприятиме подоланню наслідків пандемії в економіці України та охороні здоров'я. Адже неефективні рішення ВООЗ щодо протидії розвитку пандемії COVID-19 мали катастрофічний характер для економіки України в цілому та АПК зокрема, що виявилось у зниженні обсягів виробництва та зовнішньої торгівлі, рівня життя населення.

В Україні реалізуються спільні проекти з Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Європейським інвестиційним банком (ЄІБ). Загальний обсяг наданих ЄІБ Україні фінансових коштів становить понад 6,4 млрд євро [28]. ЄБРР протягом 20 років здійснює фінансування МСП України за технічної підтримки від ЄС, USAID, CIDA, FRONTIER FINANCE INTERNATIONAL (США), International Progekt Consult GmbH (Німеччина), Development Finance international (Франція), урядів Канади та Нідерландів. Загальний обсяг виділених Україні надходжень – 14,7 млрд євро (454 проекти) [29].

Протягом періоду співпраці зі Світовим банком (СБ), до складу якого входять Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) та Міжнародна асоціація розвитку (МАР), для України затверджено 55 позик на суму 12,24 млрд дол. США, з яких отримано 9,5 млрд дол. США [30].

Завдяки експортній орієнтації вітчизняних агрокомпаній у сфері вирощування пшениці, виробництва олії та м'яса птиці за три останні роки частка сільського господарства в обсягах фінансових інвестицій міжнародних інвесторів зростає. Нині міжнародні фінансові організації володіють значною часткою фінансового ринку України. Так, вітчизняні с/г компанії у 2016 р. залучили 97,4 млн євро від ЄБРР. Обсяг облігацій сільськогосподарських компаній у портфоліо Міжнародної фінансової корпорації досяг позначки 411,6 млн дол. США на початку 2017 р. Попри відносні переваги України в аграрному секторі, її частка в загальному обсягу прямих іноземних інвестицій залишається незначною (1,1 %) і ледве перевищує 500 млн дол. США [1], а частка фінансових коштів МФО у сільському господарстві України є значно меншою порівняно з іншими галузями (рис. 4).

Рис. 4. Структура фінансування МФО в Україні проєктів за галуззю призначення у 2020 р., %

Джерело: складено авторами за [30].

Нині вже завершено чотири проєкти, спільні з МБРР, що фінансувала видачу державних актів на право приватної власності на землю, розвиток вітчизняного насінництва та фінансових послуг у сільських регіонах України, надання допомоги у здійсненні приватизації земель у сільській місцевості та розвитку системи кадастру та реєстрації прав власності загальною вартістю 229,1 млн дол. США та один – з німецькою кредитною установою для відбудови (КфВ), пов'язаний з підтримкою системи кредитування у сільській місцевості у розмірі 7 млн євро (табл. 3).

Таблиця 3

Проекти міжнародних фінансових організацій з фінансування АПК України

Назва	Статус	МФО	Бенефіціар / Відповідальний виконавець	Угода чинна	Вартість	Мета, зміст
Аванс на підготовку Проекту видачі державних актів на право приватної власності на землю	Завершено	МБРР	Держкомзем / Держкомзем	07.05.2002 – 31.12.2004	1,445 млн дол. США	Видача державних актів на право приватної власності на землю
Східна Україна: воз'єднання, відновлення та відродження (Проект 3В)"	Ініціюється		Мінреінтеграції / Укравтодор	–	Обговорюється	Розбудова та відновлення інфраструктури східного регіону та його повної інтеграції в економіку країни
Основний кредит для аграрної галузі – Україна 85.055	Виконується	ЄІБ	Банки-посередники, підприємства МСП та компанії з сере... / АТ «Укресімбанк», Мінфін	28.12.2015 – 19.12.2045	400 млн євро	Підтримка розвитку аграрного сектору економіки з метою покращення ланцюгів створення доданої вартості в Україні для зернових і олійних культур, рибного господарства та аквакультури
Проект розвитку насінництва	Завершено	МБРР	Україна / Українська академія аграрних наук	28.09.1995 – 31.01.2013	32 млн дол. США	Підвищення продуктивності сільського господарства та експорту сільськогосподарської продукції через: (i) постачання якісного гібридного насіння кукурудзи, сояшника і цукрового буряка; (ii) підвищення ефективності та життєздатності національної системи по виробництву насіння
Аванс на підготовку Експериментального проекту фінансування розвитку села		КфВ	Україна / Міністерство фінансів України	15.07.2003 – 31.05.2007	1,822 млн дол. США	Розвиток фінансових послуг у сільських регіонах України шляхом забезпечення доступу до довгострокових кредитних ресурсів фермерам та підприємцям в аграрному секторі, сприяння інституціональному розвитку фінансових установ, які обслуговують цей сектор, а також створення відповідного правового середовища для підтримки цих перетворень
(МБРР) Програма з рефінансування заходів підтримки системи кредитування у сільській місцевості 2004 65 203		МБРР	Німецько-Український фонд / Міністерство фінансів України	18.02.2006 – 30.12.2046	7 млн євро	Рефінансування кредитів, що надаються відібраними комерційними банками малим та середнім приватним підприємствам, а також фізичним особам – підприємцям у сільській місцевості для фінансування основних фондів та обігових коштів
Видача державних актів на право власності на землю в сільській місцевості та розвитку системи кадастру		МБРР	Україна / Держкомзем	17.10.2003 – 15.07.2023	195,130 млн дол. США	Надання допомоги у здійсненні приватизації земель державних і колективних с/г підприємств, установ і організацій, а також пенсіонерам з їх числа з визначенням кожному з них земельної ділянки (паю); відведення власникам земельних ділянок (паїв) у натурі (на місцевості) земельних ділянок (паїв) та видачі їм державних актів на право власності на землю; стимулювання реструктуризації с/г підприємств для перетворення їх на ефективніші суб'єкти господарювання із зверненням належної уваги на екологічні та соціальні запобіжні заходи; створення системи кадастру та реєстрації прав власності, яка дасть можливість належно реєструвати права власності на нерухоме майно
Незв'язний фінансовий кредит загальним розміром 60 млн євро		Ініціюється	КфВ	не визначено / Міністерство інфраструктури України	–	60 млн євро

Джерело: складено авторами за [30].

Поточні фінансові ресурси від МФО спрямовуються переважно на підтримку малого та середнього підприємництва в АПК України, що надасть можливість виробникам впроваджувати нові технології та забезпечити якість, а відтак, і конкурентоспроможність на міжнародному ринку. Відповідно до Програми СБ «Прискорення приватних інвестицій у сільське господарство України» планується надання Україні кредиту в розмірі 200 млн дол. США для забезпечення адресної підтримки галузі, підвищення прозорості використання державних сільськогосподарських земель і розширення доступу малих та середніх фермерських господарств до експорту [31]. Згідно зі спільним з ЄІБ проектом «Основний кредит для аграрної галузі – Україна» передбачено фінансування АПК України та співфінансування погоджених проектів з інших джерел, наприклад, кредитів банків-учасників або власних коштів підприємств. При цьому максимальний термін кредитування становить 10 років [30].

На стадії ініціювання проекти за підтримки МБРР та КфВ щодо розбудови та відновлення інфраструктури АПК східного регіону та його повної інтеграції в економіку України.

Ефективна робота виробників продукції АПК та підвищення рівня її міжнародної конкурентоспроможності залежить від забезпечення мирних і безпечних умов функціонування сучасною нормотворчою діяльністю міжнародних міжурядових організацій глобального типу [6]. Однак посилення ролі міжнародних організацій у протидії актам агресії як важливий напрям їх реформування на сучасному етапі повинно здійснюватися шляхом інституційної модернізації їх структури та розширення повноважень відповідно до сучасного міжнародного становища. Так, основною причиною низького рівня ефективності ООН у протидії актам військової агресії є наявність у держав-постійних членів Ради Безпеки ООН права вето на резолюції Ради Безпеки ООН, який несе основну відповідальність за підтримання миру та безпеки в світі [7].

Висновки. Механізм інституційного забезпечення міжнародної конкурентоспроможності АПК України формують міжнародні організації, членом яких є Україна: й у сфері виробництва с/г та харчової продукції, і такі, що займаються питаннями регулювання процесів зовнішньої торгівлі, фінансів, захисту довкілля, національної безпеки та трудових ресурсів, за посередництвом таких органів державної влади, як Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерство фінансів України, Міністерство закордонних справ України, Державна митна служба України, Міністерство екології та природних ресурсів України. При цьому безпосередній всеохоплюючий вплив на розвиток вітчизняних галузей досліджуваного комплексу здійснює ФАО, за технічної підтримки якої вирішуються питання щодо напрямів забезпечення продовольчої безпеки, у т. ч. підвищення рівня конкурентоспроможності рослин-

ництва, тваринництва, сільської місцевості та зміни клімату. Такі спеціалізовані галузеві організації, як *UPOV*, *ISTA*, МРЗ тощо співпрацюють з Україною виключно у напрямках розвитку ринків відповідного виду продукції. Доступ до необхідних фінансових ресурсів забезпечується завдяки плідній співпраці з МФО.

Завдяки співпраці з МО виробники досліджуваних галузей комплексу набувають низку переваг: право впливати на процеси вирішення продовольчих, соціальних та екологічних проблем, можливість формувати торговельну політику за певним видом продукції, доступ до фінансових і технічних ресурсів МО (у т. ч. до ноу-хау і досвіду інших країн у сфері конкурентоспроможного виробництва), розширення ринків збуту продукції, отримання галузевої аналітичної інформації, підвищення рівня якості продукції внаслідок удосконалення національної нормативно-правової бази відповідно до міжнародних вимог тощо. До того ж, нині, через досить вагомий підтримку з боку МФО суб'єкти малого та середнього підприємництва в АПК України мають усі шанси стати основним локомотивом у забезпеченні конкурентних переваг вітчизняної продукції харчування на міжнародному ринку, що обумовлюється можливістю впровадження новітніх технологій та швидкого налаштування екологічного процесу виробництва продукції відповідно до світових стандартів якості.

Попри плідну співпрацю України з міжнародними інституціями зазначених сфер впливу, наявні й певні труднощі: зростання зовнішньої заборгованості України перед МФО та дестабілізація валютно-курсової політики України; недостатній рівень мотивації до інтенсифікації природоохоронної й екологічної діяльності на рівні місцевих громад, недоліки відповідного вітчизняного законодавства, відсутність комплексної програми покращання екологічних показників; тимчасова втрата членства у Міжнародній організації виноградарства та виноробства й Міжнародній організації з цукру, що стримує розвиток галузей та значно знижує ступінь захисту від недобросовісної конкуренції; низький рівень ефективності у забезпеченні безпечних умов функціонування сучасною нормотворчою діяльністю міжнародних міждержавних організацій глобального типу; зниження обсягів виробництва та торгівлі с/г і харчовою продукцією внаслідок неефективних рішень ВООЗ щодо протидії розвитку пандемії *COVID-19*; надання переваги у фінансуванні МФО виробництву с/г продукції, що має низьку додану вартість, тоді як основним джерелом інвестування харчової промисловості залишаються власні кошти підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Секторальна експортна стратегія 2019–2023. Харчова і переробна промисловість України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/>

- Detail?lang=uk-UA&id=515d8680-59af-417d-b782-ebbe388f3dd3&title=SektoralnaEksportnaStrategiiaKharchovaIPererobnaPromislovistUkraini-doslidzhennia-UkrainskoiuMovoiu.
2. Балута І. В. Аналіз діяльності міжнародних неурядових організацій в умовах глобалізації. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. № 1. С. 106-112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2017_1_18.
 3. Ринейська Л. С. Роль міжнародних організацій у формуванні міжнародних стратегій економічного розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/56.pdf.
 4. Сазонець І. Л., Сіпайло Н. А. Роль неурядових організацій у системі регулювання міжнародних економічних відносин. *Вісник НУВГП*. 2016. Вип. 3 (75). Серія «Економічні науки».
 5. Хомайко К. Співробітництво органів публічної влади з міжнародними організаціями. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 4 (39).
 6. Горбатюк Є. Міжнародні міждержавні організації глобального типу у системі забезпечення соціогуманітарної безпеки. *Вісник НАДУ при Президентіві України*. 2017. № 3. С.78. Серія «Державне управління».
 7. Годованик Є. В., Покатович М. О. Посилення ролі міжнародних організацій у протидії актам агресії як важливий напрям їх реформування на сучасному етапі. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2017, Вип. 13. С. 67. Серія «Право».
 8. Дереваль Ю. Фундаментальні засади діяльності міжнародної організації праці в умовах глобалізації. *The Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2017. № 6. С. 55.
 9. Замковий Р. В. Співробітництво України з міжнародною організацією зі стандартизації. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2019. № 1. С.104.
 10. Клименко К. В., Савостьяненко М. В. Забезпечення результативності реалізації в Україні проектів з використанням ресурсів міжнародних фінансових організацій. *Наукові праці НДФІ*. 2018. № 3 (84). С.102.
 11. Колосова М. П. Співробітництво України з міжнародними організаціями у сфері фінансування природоохоронної та екологічної діяльності. *Наукові праці НДФІ*. 2018. № 2 (83). С. 146.
 12. Терещенко Г. М., Капленко О. І., Северіна Х. І. Проблеми та перспективи залучення ресурсів міжнародних фінансових організацій. *Наукові праці НДФІ*. 2017. № 3 (80). С. 111.
 13. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2002 р. № 1371 «Про порядок участі центральних органів виконавчої влади у діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1371-2002-%D0%BF#Text>.
 14. Єдиний державний реєстр Міжнародних організацій, членом яких є Україна (інформація станом на 08.2019). URL: <https://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/io-register>.
 15. У Мінагрополітики обговорили стан та подальші напрями співпраці з ФАО. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-minagropolitiki-obgovorili-stand-ta-podalshi-napryami-spivpraci-z-fao>.

16. SUPPORTING THE IMPLEMENTATION OF UKRAINE'S STRATEGY FOR AGRICULTURE AND RURAL DEVELOPMENT 2016-2020. URL: <http://www.fao.org/3/ca4871en/CA4871EN.pdf> 0,5/2019.
17. Зміна клімату, 2014. Впливи, Адаптація та Вразливість. Ч. А: Глобальні і галузеві аспекти. Внесок Робочої групи II до П'ятої оціночної доповіді Міжурядової групи експертів з питань зміни клімату. Гл. 7. Продовольча безпека і Системи виробництва продовольства. URL: https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/WGIIAR5-Chap7_FINAL.pdf.
18. Стратегія ФАО щодо зміни клімату. URL: <http://www.fao.org/climate-change/our-work/what-we-do/climatechange-strategy/en>.
19. Коваль П., Старікова Л. Розвиток стандартизації і сертифікації аграрної продукції в Україні. Київ, травень 2019. Звіт з аграрної політики «Німецько-український агрополітичний діалог (АПД)». URL: https://apd-ukraine.de/images/2019/Agrarpolitische_Berichte/Koval_Unabhaengige_Zertifizierung/APD-APR-03_2019_Zertifizierung_UKR.pdf.
20. Офіційний сайт Міжнародний союз з охорони нових сортів рослин. URL: <https://www.upov.int/databases/en>.
21. Конституція Міжнародної асоціації з контролю за якістю насіння, ратифіковано Законом № 2843-VI від 22.12.2010. ВВР. 2011. № 27. Ст. 231.
22. Офіційний сайт Міжнародної організації з цукру (МОЦ). URL: <http://www.isosugar.org/membership/benefits>.
23. Офіційний сайт Міжнародної організації виноградарства та виноробства. URL: <http://xn--h1ahbi.com.ua/info/153-oiv-international-organisation-of-vine-and-wine-mezhdunarodnaya-organizaciya-vinogradarstva-i-vinodeliya-movv.html>.
24. В Україні стартує новий проєкт МОП «На шляху до безпечної, здорової та задекларованої праці в Україні». URL: http://www.ck.dsp.gov.ua/zakon2.rada.gov.ua/sites/http%3C/zakon3.rada.gov.ua/sites/default/files/doc/plan_zahodiv_shchodo_poperedzhennya_korupc_pravoporushen.pdf?q=node/2686.
25. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>.
26. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://www.bank.gov.ua>.
27. Міжнародний валютний фонд. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mvf>.
28. Європейський інвестиційний банк. URL: <https://mof.gov.ua/uk/eib>.
29. Європейський банк реконструкції та розвитку. URL: <https://mof.gov.ua/uk/ebrr>.
30. IFIsprojects. Портал реєстру проєктів МФО. URL: <https://proifi.gov.ua/projects?page=1>.
31. Між Урядом та Світовим банком підписано Програму кредитування для стимулювання розвитку малого та середнього фермерства. Опубліковано 27 серпня 2019 р. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/news/mizh-uryadom-ta-svitovim-bankom-pidpisano-programu-kredituvannya-dlya-stimulyuvannya-rozvitku-malogo-ta-serednogo-fermerstva>.

Стаття надійшла до редакції 09.07.2020.

Melnyk T., Tunitska Yu. Institutional support of the international competitiveness of agro-industrial complex in Ukraine.

Background. In the current crisis, the agro-industrial complex of Ukraine needs support in increasing its international competitiveness and maintaining it in a dynamic global environment. The implementation of this task is possible with the support for international organizations in various fields. They can increase financial, production and scientific and technological potential. They can increase financial, production, scientific and technological potential.

Analysis of recent research and publications has shown that despite the availability of some scientific achievements, the picture of modern international relations is changing rapidly and provides a good reason for a detailed analysis of processes in Ukraine's multilateral cooperation with the MoD in agriculture.

The **aim** of the article is to study the mechanism of institutional support of international competitiveness of Ukraine's agro-industrial complex, in particular to identify international organizations of which our state is a member, influencing the development of agriculture and food industry, identifying areas, problems and benefits of cooperation with domestic producers.

Materials and methods. Scientific publications of domestic scientists on the problems of cooperation with international organizations, regulations of Ukraine, statistical data of the State Statistics Service of Ukraine, the Ministry of Finance of Ukraine, the Ministry of Defense in the field of agriculture were used. Methods of systematization, analysis and synthesis have been applied in substantiating of the institutional support mechanism for the international competitiveness of agro-industrial complex in Ukraine.

Results. The main elements of the institutional support mechanism for the international competitiveness of agro-industrial complex in Ukraine are branch international organizations. The functions and principles of their functioning, modern tendencies of interaction with the agro-industrial complex of Ukraine and advantages from such cooperation for domestic producers of agricultural and food products have been determined.

Conclusion. All international organizations of which Ukraine is a member: both in the field of agricultural and food production and those involved in regulating foreign trade, finance, environmental protection, national security and labor form institutional support for the international competitiveness of agro-industrial complex in Ukraine. As a result of this cooperation, the industries of the complex acquire a number of advantages: the right to influence the processes of solving food, social and environmental problems, the possibility of forming trade policy for certain products, access to financial and technical resources of the MoD and more.

Keywords: international competitiveness, agro-industrial complex of Ukraine, agriculture, food industry, international organizations, coronavirus infection COVID-19.

REFERENCES

1. Sektoral'na eksportna strategija 2019–2023. Harchova i pererobna promyslovist' Ukrainy [Sectoral export strategy 2019–2023. Food and processing industry of Ukraine]. Retrieved from <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=515d8680-59af-417d-b782-ebbe388f3dd3&title=SektoralnaEksportnaStrategiiaharchovaIPererobnaPromislovistUkraini-doslidzhennia-UkrainskoiuMovoioiu> [in Ukrainian].

2. Baluta, I. V. (2017). Analiz dijtal'nosti mizhnarodnyh neurjadovyh organizacij v umovah globalizacii' [Analysis of the activities of international non-governmental organizations in the context of globalization]. *Aktual'ni problemy derzhavnogo upravlinnja – Actual Problems of Public Administration*, 1, 106–112. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2017_1_18 [in Ukrainian].
3. Rynejs'ka, L. S. (2018). Rol' mizhnarodnyh organizacij u formuvanni mizhnarodnyh strategij ekonomichnogo rozvytku [The role of international organizations in the formation of international strategies of economic development]. *Efektivna ekonomika – Efficient Economy*, 3. Retrieved from http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/56.pdf [in Ukrainian].
4. Sazonec', I. L., & Sipajlo, N. A. (2016). Rol' neurjadovyh organizacij u systemi reguljuvannja mizhnarodnyh ekonomichnyh vidnosyn [The role of non-governmental organizations in the regulation system of international economic]. *Visnyk NUVGP – Bulletin of the NUWEE*. Issue 3(75). Serija «Ekonomichni nauky» [in Ukrainian].
5. Homajko, K. (2018). Spivrobotnyctvo organiv publichnoi' vlady z mizhnarodnymy organizacijamy [Cooperation of public authorities with international organizations]. *Derzhavne upravlinnja ta misceve samovrjaduvannja – Public administration and local self-government*. Issue 4(39) [in Ukrainian].
6. Gorbatjuk, Je. (2017). Mizhnarodni mizhurjadovi organizacii' global'nogo typu u systemi zabezpechennja sociogumanitarnoi' bezpeky [International intergovernmental organizations of global type in the system of social and humanitarian security]. *Visnyk NADU pry Prezydentovi Ukraïny – Bulletin of the NAPA under the President of Ukraine*, 3, 78. Serija «Derzhavne upravlinnja» [in Ukrainian].
7. Godovanyk, Je. V., & Pokatovyh, M. O. (2017). Posylennja roli mizhnarodnyh organizacij u protydii' aktam agresii' jak vazhlyvyj naprjam i'h reformuvannja na suchasnomu etapi [Strengthening the role of international organizations in counteracting acts of aggression as an important direction of their reform at the present stage]. *Visnyk Mariupol's'kogo derzhavnogo universytetu – Bulletin of Mariupol State University*. Issue 13, 67. Serija «Pravo» [in Ukrainian].
8. Dereval', Ju. (2017). Fundamental'ni zasady dijtal'nosti mizhnarodnoi' organizacii' praci v umovah globalizacii' [Fundamental principles of the international labor organization in the context of globalization]. *Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 6, 55 [in Ukrainian].
9. Zamkovyj, R. V. (2019). Spivrobotnyctvo Ukraïny z mizhnarodnoju organizacieju zi standartyzacii' [Cooperation of Ukraine with the International Organization for Standardization]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verhovnoi' Rady Ukraïny – Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 1, 104 [in Ukrainian].
10. Klymenko, K. V., & Savost'janenko, M. V. (2018). Zabezpechennja rezul'tatyvnosti realizacii' v Ukraïni projektiv z vykorystannjam resursiv mizhnarodnyh finansovyh organizacij [Ensuring the effectiveness of projects in Ukraine using the resources of international financial organizations]. *Naukovi praci NDFI – RFI Scientific Papers*, 3 (84), 102 [in Ukrainian].
11. Kolosova, M. P. (2018). Spivrobotnyctvo Ukraïny z mizhnarodnymy organizacijamy u sferi finansuvannja pryrodohoronnoi' ta ekologichnoi' dijtal'nosti [Cooperation of Ukraine with international organizations in the field of financing environmental and ecologic activities]. *Naukovi praci NDFI – RFI Scientific Papers*, 2 (83), 146 [in Ukrainian].
12. Tereshhenko, G. M., Kaplenko, O. I., & Severina, H. I. (2017). Problemy ta perspektyvy zaluchennja resursiv mizhnarodnyh finansovyh organizacij [Problems and prospects of attracting resources of international financial organizations]. *Naukovi praci NDFI – RFI Scientific Papers*, 3 (80), 111 [in Ukrainian].

13. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 13 veresnja 2002 r. № 1371 «Pro porjadok uchasti central'nyh organiv vykonavchoi' vlady u dijahl'nosti mizhnarodnyh organizacij, chlenom jakyh je Ukrai'na» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated on September 13, 2002 № 1371 «On Procedure of the Participation of Central Executive Bodies in the Activities of International Organizations, in which one Ukraine is the Member State»]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1371-2002-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
14. Jedynyj derzhavnyj rejestr Mizhnarodnyh organizacij, chlenom jakyh je Ukrai'na (informacija stanom na 08.2019) [Unified State Register of International Organizations of which one Ukraine is a member (information as of 08.2019)]. *mfa.gov.ua*. Retrieved from <https://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/io-register> [in Ukrainian].
15. U Minagropolityky obgovoryly stan ta podal'shi naprjamy spivpraci z FAO [The state and further areas of cooperation with FAO have been discussed in the Ministry of Agrarian Policy]. *www.kmu.gov.ua*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/uminagropolitiki-obgovorili-stan-ta-podalshi-napryami-spivpraci-z-fao> [in Ukrainian].
16. SUPPORTING THE IMPLEMENTATION OF UKRAINE'S STRATEGY FOR AGRICULTURE AND RURAL DEVELOPMENT 2016-2020. Retrieved from <http://www.fao.org/3/ca4871en/CA4871EN.pdf> 0,5/2019 [in English].
17. Zmina klimatu, 2014. Vplyvy, Adaptacija ta Vrazlyvist'. Ch. A: Global'ni i galuzevi aspekty. Vnesok Robochoi' grupy II do P'jatoi' ocinochnoi' dopovidi Mizhurjadovoi' grupy ekspertiv z pytan' zminy klimatu. Gl. 7. Prodovol'cha bezpeka i Systemy vyrobnyctva prodovol'stva [Climate change, 2014. Impacts, Adaptation and Vulnerability. Part A: Global and sectoral aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Ch. 7. Food Security and Food Production Systems]. Retrieved from https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/WGIIAR5-Chap7_FINAL.pdf [in Ukrainian].
18. Strategija FAO shhodo zminy klimatu [FAO Strategy on Climate Change]. *www.fao.org*. Retrieved from <http://www.fao.org/climate-change/our-work/what-we-do/climatechange-strategy/en> [in Ukrainian].
19. Koval', P., & Starikova, L. (2019). Rozvytok standartyzacii' i sertyfikacii' agrarnoi' produkcii' v Ukrai'ni. Kyi'v, traven' 2019. Zvit z agrarnoi' polityky «Nimec'ko-ukrai'ns'kyj agropolitychnyj dialog (APD)» [Development of standardization and certification of agricultural products in Ukraine. Kyiv, May 2019. Agrarian Policy Report «German-Ukrainian Agrarian Policy Dialogue (APD)»]. Retrieved from https://apd-ukraine.de/images/2019/Agrarpolitische_Berichte/Koval_Unabhaengige_Zertifizierung/APD-APR-03_2019_Zertifizierung_UKR.pdf [in Ukrainian].
20. Oficijnyj sajt Mizhnarodnyj sojuz z ohorony novyh sortiv roslyn [Official site of the International Union for the Protection of New Varieties of Plants]. *www.upov.int*. Retrieved from <https://www.upov.int/databases/en> [in Ukrainian].
21. Konstytucija Mizhnarodnoi' asociacii' z kontrolju za jakistju nasinnja, ratyfikovano Zakonom № 2843-VI vid 22.12.2010 [Constitution of the International Seed Quality Control Association, ratified by Law № 2843-VI of 22.12.2010]. *Vidomosti Verhovnoi' Rady – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 2011, 27. St. 231 [in Ukrainian].
22. Oficijnyj sajt Mizhnarodnoi' organizacii' z cukru (MOC) [Official website of the International Sugar Organization (ISO)]. *www.isosugar.org*. Retrieved from <http://www.isosugar.org/membership/benefits> [in Ukrainian].
23. Oficijnyj sajt Mizhnarodnoi' organizacii' vynogradarstva ta vynorobstva [Official site of the International Organization of Viticulture and Enology]. *xn--h1ahbi.com.ua*. Retrieved from <http://xn--h1ahbi.com.ua/info/153-oiv-international-organisation-of->

- vine-and-wine-mezhdunarodnaya-organizaciya-vinogradarstva-i-vinodeliya-movv.html [in Ukrainian].
24. V Ukraïni startuje novyj projekt MOP «Na shljahu do bezpechnoi', zdorovoi' ta zadeklarovanoi' praci v Ukraïni» [A new MLP project «Towards Safe, Healthy and Declared Work in Ukraine» is launched in Ukraine]. *www.ck.dsp.gov.ua*. Retrieved from http://www.ck.dsp.gov.ua/zakon2.rada.gov.ua/sites/http%3C/zakon3.rada.gov.ua/sites/default/files/doc/plan_zahodiv_shchodo_poperedzhennya_korupc_pravoporushen.pdf?q=node/2686 [in Ukrainian].
 25. Oficijnyj sajt Ministerstva finansiv Ukrai'ny [Official site of the Ministry of Finance of Ukraine]. *www.minfin.gov.ua*. Retrieved from <http://www.minfin.gov.ua> [in Ukrainian].
 26. Oficijnyj sajt Nacional'nogo banku Ukrai'ny [Official site of the National Bank of Ukraine]. *www.bank.gov.ua*. Retrieved from <https://www.bank.gov.ua> [in Ukrainian].
 27. Mizhnarodnyj valjutnyj fond [International Monetary Fund]. *mof.gov.ua*. Retrieved from <https://mof.gov.ua/uk/mvf> [in Ukrainian].
 28. Jevropejs'kyj investycijnyj bank [European Investment Bank]. *mof.gov.ua*. Retrieved from <https://mof.gov.ua/uk/eib> [in Ukrainian].
 29. Jevropejs'kyj bank rekonstrukcii' ta rozvytku [European Bank for Reconstruction and Development]. *mof.gov.ua*. Retrieved from <https://mof.gov.ua/uk/ebrr> [in Ukrainian].
 30. IFIspjects. Portal rejstru projektiv MFO [IFO project register portal]. *proifi.gov.ua*. Retrieved from <https://proifi.gov.ua/projects?page=1> [in Ukrainian].
 31. Mizh Urjadom ta Svitovym bankom pidpysano Programu kredytuvannja dlja stymuljuvannja rozvytku malogo ta seredn'ogo fermerstva. Opublikovano 27 serpnja 2019 r. [A credit program has been signed between the Government and the World Bank to stimulate the development of small and medium-sized farms. Published August 27, 2019]. *agro.me.gov.ua*. Retrieved from <https://agro.me.gov.ua/ua/news/mizh-uryadom-ta-svitovim-bankom-pidpisano-programu-kredituvannya-dlya-stimulyvannya-rozvitku-malogo-ta-serednogo-fermerstva> [in Ukrainian].